دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تربت جام
مجله تحقیق و توسعه سلامت
دوره ۲، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۳

همبستگی هوش‌هیجانی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی با میانجی گری سرمایه های روانشناختی در دانش‌آموزان پسر پایه ششم مقطع ابتدایی

پروین سالاری چینه(.Ph.D)*[1]، علی فاضلی ورزنه (MSc)[2]

مقاله پژوهشی

چکیده

سابقه و هدف: هوش هیجانی، خلاقیت و سرمایه های روانشناختی عوامل مؤثر و کلیدی در حوزه فعالیتهای اجتماعی، روانشناسی و آموزش و پرورش هستند. مطالعه حاضر با هدف " تعیین همبستگی هوش هیجانی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با میانجیگری سرمایه‌های روانشناختی" انجام شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است که به روش نمونه گیری تصادفی بر روی ۱۱۳ نفر از دانش آموزان پسر پایه ششم شهر ورزنه در سال ۱۴۰۲ انجام شد. داده ها با استفاده از پرسشنامه هوش هیجانی برادبری و گریوز (۱۹۹۸)، خلاقیت تورنس (۱۹۷۹) و سرمایه روانشناختی لوتانز (۲۰۰۷) به صورت حضوری جمع آوری و با استفاده از آمار توصیفی، مدل سازی و الگویابی معادلات ساختاری (SEM) با کمک نرم‌افزار SmartPLS تحلیل شد.

یافته‌ها: در این مطالعه۲۳/۴۳٪ از دانش آموزان وضعیت درسی عالی، ۴۸/۶۵٪ خیلی خوب، ۱۸/۹۲٪ خوب، ۹/۰۰٪ متوسط بودند. ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی، بالاتر از ۰/۷۰ بود و روایی همگرا سازه‌ها با توجه به مقادیر AVE (بیشتر از ۰/۵) قابل قبول بود. تمامی ابعاد هوش هیجانی رابطه مثبت، مستقیم و معناداری با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی داشت و سرمایه روانشناختی هم نقش واسطه ای بود($p<0.05$).

نتیجه گیری: برخوردار بودن از سرمایه روانشناختی، افراد را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت‌های استرس زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی درباره‌ی خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، در نتیجه اینگونه افراد از سلامت بیشتری برخوردارند.

واژه های کلیدی: هوش هیجانی، خلاقیت، پیشرفت تحصیلی، سرمایه های روانشناختی، سلامت

نویسنده مسئول: پروین سالاری چینه، استادیار گروه علوم تربیتي، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
تلفن تماس: ۰۹۱۳۲۴۸۶۲۰۵ E-mail: p.salari@cfu.ac.ir
۱. استادیار گروه علوم تربیتي، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
۲. کارشناسی ارشد آموزش ابتدایی، معلم ابتدایی آموزش و پرورش ورزنه

دریافت:۱۴۰۳/۰۱/۱۲ اصلاح: ۱۴۰۳/۰۴/۱۷ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۰۴

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

مقدمه

سرمایه‌های روانشناختی زندگی تحصیلی، یکی از مهم ترین ابعاد زندگی فردی است که بر سایر ابعاد تاثیر فراوان دارد (۱). یکی از مفاهیم مهم در این زمینه، مفهوم سرمایه روانشناختی است (۲). اصطلاح «سرمایه روان‌شناختی» به منبعی برای ویژگی‌های شخصیتی اشاره دارد که شامل چهار مؤلفه مهم امید، خودکارآمدی، خوش‌بینی و انعطاف‌پذیری است (۳). هر یک از این مولفه ها بر ادراک فرد از خود و اهداف زندگی تأثیر می‌گذارد. امید با ظرفیت کشف و به کارگیری مؤثر وسایل برای دستیابی به اهداف شخصی مرتبط است. خودکارآمدی به معنای اعتماد فرد به مهارت های خود برای انجام یک کار است (۴). تاب‌آوری، سازگاری مثبت فرد با شرایط چالش‌برانگیز و مقاومت در برابر انواع استرس است. خوش‌بینی فردی نسبت به آینده، نگرش مثبت نسبت به زندگی و استقامت در برابر مشکلات را تشویق می کند.

یکی دیگر از متغیرهای تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی، هوش هیجانی است که یکی از مولفه های تنظیم کننده در مسائل شناختی؛ طراحی برنامه های سازگاری هیجانی و اجتماعی کودکان، نوجوانان و جوانان و پتانسیل محافظت از سلامت روان را دارد (۵). هوش هیجانی توانایی ذهنی افراد برای درک، ارزیابی احساسات خود و دیگران و همچنین مدیریت، تنظیم و به کارگیری آنهاست (۸-۶)، و عامل مثبتی برای بهزیستی روانشناختی است. هوش هیجانی ترکیبی از مهارتهاست که به توانایی فرد در اداره و نظارت بر احساسات خود و همچنین حالتهای احساسی دیگران مربوط است (۹). از نظر بارون[1] (۱۰) نیز هوش هیجانی تنظیم قابلیتها، صلاحیتها و مهارتهای افراد برای موفقیت در مقابله با فشارها و تقاضاهای محیطی است. افرادی که از هوش هیجانی بالایی برخوردارند، از قدرت بیشتری برای سازگاری با مسائل جدید و روزمره برخوردار بوده‌اند (۱۱). هوش هیجانی در کاهش نگرانی، ارتقای حالات روانی مثبت (۱۲؛۱۳)، و کمک به افراد برای سازگاری بهتر با محیط های اجتماعی چالش برانگیز، توانایی دانش‌آموزان در کنترل احساسات خود، شناخت احساسات دیگران، حفظ وضعیت ذهنی خوب و انجام اقدامات مناسب تأثیر مثبت دارد (۱۴). هوش هیجانی می تواند به پیشرفت مثبت در عملکرد تحصیلی و ورزشی فراگیران کمک کند (۱۵؛۱۶). علاوه بر این هوش هیجانی یک پیش بینی کننده مهم برای سازگاری و موفقیت فرد در زندگی، بویژه از نظر سلامت جسمی و روانی، روابط اجتماعی و عملکرد شغلی است (۶). تورنس (۱۹۶۷) معتقد است عوامل هیجانی نه تنها باعث تسهیل فرایندهای شناختی می شوند، بلکه برای رسیدن به دستاوردهای مهم تفکر مانند خلاقیت، توانایی درک و ابراز هیجان ضروری است. خلاقیت عبارت است از بکارگیری توانایی‌های ذهنی، برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید (۱۷). از آن جا که هوش هیجانی یک فرد را توانا می‌سازد تا خلق مثبت را افزایش دهد یا حفظ نماید، لذا به طور غیرمستقیم می‌تواند موجب افزایش خلاقیت در افراد شود (۱۸). هوش هیجانی و مؤلفه هایش، منجر به مهارتهای خاصی از جمله خودآگاهی، خلاقیت و همدلی می‌شوند (۱۹).

بررسی پیشینه این پژوهش نشان داد معلمانی که دارای هوش هیجانی بالایی بودند از دلنش آموزان خلاق‌تری برخوردار بودند (۲۰) و بین عملکرد تحصیلی با سرمایه روانشناختی و مؤلفه‌هایش (خودکارآمدی، خوش‌بینی و امیدواری) رابطه مثبت معناداری وجود دارد (۲۱). همچنین بین مولفه های خودآگاهی و خودانگیزشی هوش هیجانی و بین کل هوش هیجانی با خلاقیت دانشجویان پسر، رابطه مثبت و بین مولفه مهارت اجتماعی با خلاقیت آنها رابطه منفی وجود دارد (۲۲). بین هوش هیجانی و مولفه‌های بین فردی، سازگاری و خلق عمومی با خلاقیت و بین مولفه های خودابرازی، همدلی، مسئولیت پذیری، حل مسئله، انعطاف پذیری و خوش‌بینی با خلاقیت؛ همچنین بین هوش هیجانی و خلاقیت در بین دانش آموزان دوره متوسطه؛ و بین میزان هوش هیجانی و تمام مؤلفه های آن با رشد تحصیلی؛ و بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبت و معنی‌داری وجود دارد (۲۶-۲۳). چهار مؤلفهٔ سرمایه

[1] . Bar-on

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

روانشناختی (امیدواری، تاب‌آوری، خودکارآمدی و خوش‌بینی) به طور مثبت و معناداری با انگیزه پیشرفت در ارتباط بودند (۲۷). سرمایه‌های روانشناختی به طور چشمگیری با پیامدهای عملکرد تحصیلی ارتباط دارد (۲۸). سرمایه روانشناختی بالا در دانش‌آموزان، قادر به بروز واکنش مناسب در زمان بروز استرسورهای محیط مدرسه است و سرمایه روانشناختی پایین در دانش آموزان می تولند به واسطه وقوع حوادث منفی موجب تغییر نگرش مثبت نسبت به محیط مدرسه شود (۲۹).

امروزه مدارس موفق، مدارسی هستند که تمام اعضایش، همواره در یک رقابت پویا به دنبال نوآوری و خلاقیت باشند و تفکر در نیروهای سازمان به صورت یک عادت و وظیفه سازمانی تلقی گردد (۳۰). این مطالعه با هدف تعیین همبستگی هوش هیجانی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان با میانجیگری سرمایه‌های روانشناختی در دانش آموزان پسر پایه ششم ابتدایی انجام شد.

روشکار

این مطالعه از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پسر پایه ششم مقطع ابتدایی شهر ورزنه در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۱ مشغول به تحصیل هستند بود. به منظور تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد و تعداد ۱۱۳ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردیده است. روش گرد آوری داده ها سه پرسشنامه استاندارد هوش هیجانی برادبری و گریوز[2](۲۰۰۵)، خلاقیت تورنس[3] (۱۹۷۹) و سرمایه روانشناختی لوتانز[4](۲۰۰۷) بود.

برای تایید یا رد فرضیات پژوهش از ضرایب مسیر بین متغیرها و مقدار آماره T استفاده شد. قبل از ورود به مرحله آزمون فرضیات لازم بود از صحت مدل، اطمینان حاصل شود، بدین منظور در این پژوهش از تحلیل عاملی برای روایی سازه استفاده شد. ضرایب مسیر بالاتر از ۴/. و مقادیر بالاتر از ۰/۵ برای شاخص نشان دهنده روایی همگرای مناسب بودند. اعتبار واگرا یا اعتبار تشخیصی، بیانگر وجود همبستگی های جزیی بین شاخص‌های یک سازه و شاخص‌های سازه های دیگر است که در مدل‌های انعکاسی باید ارزیابی گردد. به منظور ارزیابی این نوع اعتبار می بایست بزرگترین بار عاملی مربوط به هر کدام از شاخص ها باید مربوط به بعد یا متغیر نهفته مربوط به آن باشد و سایر بارهای عاملی مربوط به متغیرهای نهفته دیگر، باید از این مقدار کوچکتر باشد. برای بررسی این موضوع خروجی نرم افزارSPLS بخش CROSS LOADING مورد بررسی قرار داده شد. بررسی مدل پژوهش، طی سه مرحله انجام گردید. در مرحله اول مدل بیرونی پژوهش مورد بررسی قرار گرفت و در مرحله دوم، نوبت به بررسی مدل درونی رسید و مرحله سوم نیز به بررسی مدل کلی پژوهش اختصاص یافت. جهت بررسی پایائی مدل بیرونی، از معیار ضریب آلفای کرونباخ و معیار پایائی مرکب (CR) استفاده شد که ضریب آن برای سازه هایی که مقدار CR آنها بالاتر از مقدار ۶/. باشد پایایی قابل قبولی را نشان می دهد. هر چه این مقدار به یک نزدیک تر باشد، پایایی آن بیشتر است. همچنین از ضریب آلفای کرونباخ نیز استفاده گردید که مقادیر بالاتر از ۷/. برای این شاخص نشان دهنده پایایی قابل قبول است. برای آزمون فرضیات تحقیق از معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزارهای SPSS و SMART PLS استفاده شد.

[2] Brad berry & Greaves questionnaire of emotional intelligence
[3] Torrance Creativity Questionnaire
4 Luthans Psychological Capital Questionnaires(PCQ)

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]
[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

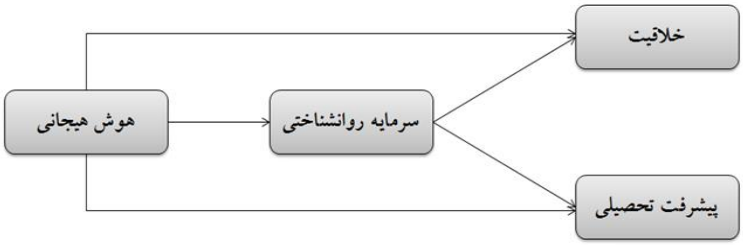

مدل مفهومی پژوهش

یافته ها

در بررسی انجام شده بر حسب معدل پاسخگویان، از بین ۱۱۳ شرکت کننده مورد مطالعه، ۲۶ نفر (۲۳/۴۳٪) وضعیت درسی‌شان عالی، ۵۴ نفر (۴۸/۶۵٪) خیلی خوب، ۲۱ نفر (۱۸/۹۲٪) خوب، ۱۰ نفر (۹/۰۰٪) متوسط بوده‌اند و ۲ نفر (۱/۷۷٪) هم پاسخی به سوال نداده اند. (جدول ۱). براساس این جدول، مشاهده می‌شود که میانگین تمام متغیرهای مورد مطالعه بدون در نظرگرفتن مقدار انحراف استاندارد تقریباً در حد متوسط قرار دارد. به منظور استفاده از این متغیرها در مدل‌سازی باید از آزمون بررسی نرمال بودن یک متغیره استفاده نمود. بر این اساس از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد.

همچنین در بررسی ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای پایایی متغیرها، معیارها برای سازه‌ی مورد نظر، بالاتر از ۰/۷ بود که حاکی از پایایی مناسب مدل داشته، و بالاتر بودن ضریب پایایی ترکیبی متغیرها، نشان از مناسب و برازش قابل قبول مدل‌های اندازه‌گیری داشت. و در بررسی سنجش روایی واگرا هم با توجه به اینکه مقادیر AVE (Average Variance Extracted) برای همه متغیرها از ۰/۵ بیشتر بود، بنابراین روایی همگرا سازه ها قابل قبول شد.

برای بررسی برازش مدل ساختاری پژوهش از چندین معیار استفاده شد که اولین و اساسی‌ترین معیار، ضرایب معناداری T است. نتایج معناداری ضرایب براساس مقدار آماره T نشان داد که مقدار آماره T از ۱/۹۶ بیشتر است، با اطمینان ۹۵ درصد می توان نتیجه گرفت که بین متغیر مستقل با متغیر وابسته رابطه وجود دارد (جدول ۲).

ضریب تعیین نشان از تاثیر متغیر برونزا بر متغیر درونزا است. این معیار قابلیت کاهش خطاها در مدل اندازه گیری را دارد. سه مقدار۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقادیر ضعیف و متوسط و قوی برای رابطه معرفی می‌شود که مقدار ضریب تعیین متغیرهای درونزا در حد قلبل قبول و مقادیر قوی برای شدت رابطه است. شاخص‌های برازش این رویکرد باعث بررسی کفایت مدل در پیش بینی متغیرهای وابسته می‌شوند. این شاخص ها نشان می دهد که مدل اندازه گیری، تا چه حد تولنایی پیش بینی سازه زیربنایی خود را دارند و برای مدل ساختاری، متغیرهای بیرونی تا چه حد و با چه کیفیتی توانائی پیش بینی متغیرهای درونی مدل را دارند. تضمین کیفیت مدل اندازه گیری شاخص وارسی اعتبار اشتراک (cv-com) یا Q2، توانایی مدل را در پیش بینی متغیرهای مشاهده پذیر از طریق مقادیر متغیر پنهان متناظرشان می‌سنجد. مقادیر مثبت این شاخص، نشان دهنده کیفیت مناسب این مدل اندازه گیری است. همچنین مقادیر ۰/۰۲ ، ۰/۱۵ و ۰/۳۵ به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی معرفی شده اند (جدول ۳).

با توجه به ضریب مسیر متغیر بین هوش هیجانی با خلاقیت دانش آموزان به مقدار ۰/۸۶۶ و همچنین آماره T به مقدار ۱۲/۱۹۲ است پس بین هوش هیجانی با خلاقیت دانش آموزان رابطه وجود دارد. ضریب مسیر متغیر تاثیر هوش هیجانی با

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]
[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به مقدار ۰/۶۲۴ و همچنین آماره T به مقدار ۸/۲۰۴ است بنابراین بین هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد. ضریب مسیر متغیر بین سرمایه های روانشناختی با خلاقیت دانش آموزان به مقدار ۰/۷۹۶ و همچنین آماره T به مقدار ۹/۱۶۳ است پس بین سرمایه های روانشناختی با خلاقیت دانش آموزان رابطه وجود دارد. ضریب مسیر متغیر سرمایه های روانشناختی بر پیشرفت دانش آموزان به مقدار ۰/۷۱۳ و همچنین آماره T به مقدار ۸/۱۳۱ است بنابراین بین سرمایه های روانشناختی با پیشرفت دانش آموزان رابطه معنی داری وجود دارد. ضریب مسیر متغیر هوش هیجانی با سرمایه های روانشناختی دانش آموزان به مقدار ۰/۵۱۱ و همچنین آماره T به مقدار ۶/۰۰۱ است پس بین هوش هیجانی با سرمایه های روانشناختی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد. در نهایت اینکه بین هوش هیجانی با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با میانجیگری سرمایه های روانشناختی رابطه معنی داری دارد. تمامی ضرایب بارهای عاملی از ۰/۴ بیشتر است که نشان از مناسب بودن این مدل دارد (جدول۴) (شکل ۱ و۲).

بررسی اثر مستقیم و غیر مستقیم سرمایه شناختی نشان داد که اثر غیرمستقیم بیشتر از اثر مستقیم است بنابراین نقش واسطه‌ای متغیر میانجی پذیرفته شدو عدد معنادار بزرگتر از قدر مطلق ۱/۹۶ به دست آمد که نشان از رد فرض صفر و تایید فرض مقابل صفر بود. (جدول ۵).

برای تعیین مسیرهای غیرمستقیم (نقش میانجیگری سرمایه های روانشناختی) از روش بوت استراپ در برنامه ماکروی پریچر و هیز (۲۰۰۸) بر روی نرم افزار SPSS25 استفاده شد. جدول ۶، نتایج بوت استراپ را برای مسیرهای غیر مستقیم الگو نشان می دهد.

با توجه به جدول ۶، حد بالا و پایین فاصله اطمینان برای هوش هیجانی بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با میانجیگری سرمایه های روانشناختی ، صفر را در بر نمی‌گیرد سطح اطمینان این فاصله اطمینان ۰/۹۵ درصد و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استراپ ۱۰۰۰ است. چون صفر بیرون از این فاصله قرار می‌گیرد، رابطه غیر مستقیم متغیرها معنی دار است.

جدول ۱: میانگین،انحراف معیار حداقل و حداکثر متغیرهای مورد مطالعه

شاخص ها	M	SD	MIN	MAX	N
پیشرفت تحصیلی	۱۶.۶۴۳۱	۱.۸۹۸۵	۱۳.۰۱	۱۹.۹۶	۱۱۳
خلاقیت	۱.۹۹۵۹	۰.۱۰۶۲۹	۱.۷۳	۲.۳۲	۱۱۳
هوش هیجانی	۳.۵۰۹۳	۰.۳۴۱۶۸	۲.۷۱	۴.۴۶	۱۱۳
سرمایه های روانشناختی	۳.۵۱۹۷	۰.۳۰۷۲۱	۲.۸۸	۴.۲۵	۱۱۳

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

جدول ۲: ضریب تاثیر هوش هیجانی و سرمایه های روانشناختی بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی

متغیر مستقل	متغیر وابسته	R2	<0.001	شدت
هوش هیجانی	خلاقیت	۱۲.۱۹۲	۰/۰۰۰	قوی
	پیشرفت تحصیلی	۸.۲۰۴	۰/۰۰۰	قوی
سرمایه های روانشناختی	خلاقیت	۹.۱۶۳	۰/۰۰۰	قوی
	پیشرفت تحصیلی	۸.۱۳۱	۰/۰۰۰	قوی
میانگین		۹.۴۲۲۵	۰/۰۰۰	قوی

جدول ۳: کیفیت پیش بینی کنندگی (Q2)

متغیر وابسته	**Q2**	شدت
خلاقیت	۰.۴۸۹	قوی
پیشرفت تحصیلی	۰.۴۸۷	قوی
میانگین	۰.۴۸۸	قوی

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

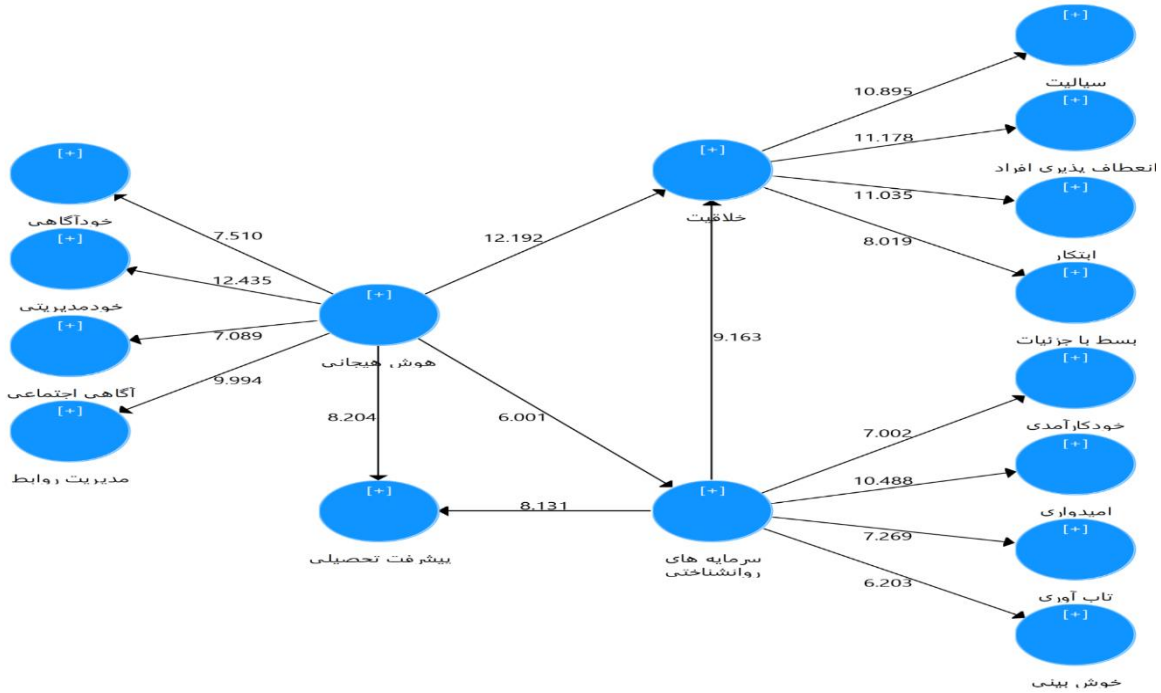

شکل ۱. ضرایب معناداری T- VALUE در مدل مفهومی

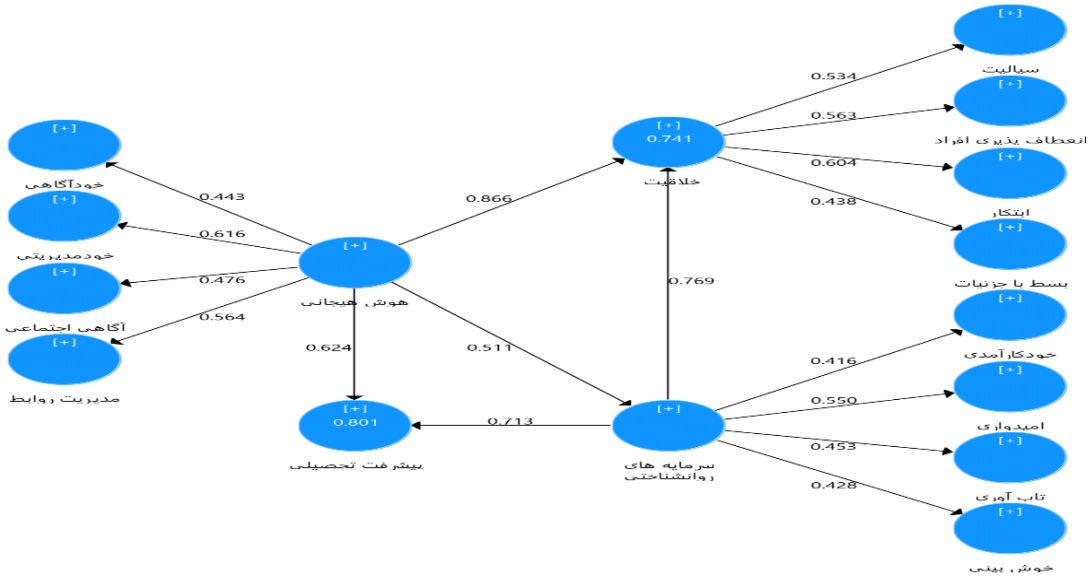

شکل ۲. ضریب مسیر در مدل مفهومی

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

جدول ۴: شاخص های کیفیت مدل و سطح پذیرش آن ها در روش حداقل مربعات جزئی

متغیر	ساخت روایی مشترک متقاطع	پایایی مرکب	میانگین واریانسهای استخراج شده
	سطح پذیرش ۰=<	**۰/۷ <**	**۰/۵ <**
هوش هیجانی	۰/۲۶۳	۰/۷۳۳	۰/۶۳۰
خودآگاهی	۰/۱۸۳	۰/۷۷۴	۰/۶۸۳
خودمدیریتی	۰/۱۷۱	۰/۷۸۱	۰/۶۶۶
آگاهی اجتماعی	۰/۲۳۸	۰/۷۹۴	۰/۶۵۹
مدیریت روابط	۰/۱۳۳	۰/۷۸۳	۰/۶۶۶
سرمایه های روانشناختی	۰/۱۸۸	۰/۷۵۵	۰/۶۶۰
خودکارآمدی	۰/۱۲۸	۰/۷۷۹	۰/۷۳۳
امیدواری	۰/۱۳۴	۰/۷۶۶	۰/۵۹۹
تاب آوری	۰/۲۰۹	۰/۷۱۲	۰/۶۷۱
خوش بینی	۰/۳۳۲	۰/۷۴۲	۰/۶۷۷
خلاقیت	۰/۲۱۷	۰/۷۵۱	۰/۶۰۸
سیالیت	۰/۲۱۰	۰/۷۹۹	۰/۶۱۹
انعطاف پذیری افراد	۰/۱۷۴	۰/۷۰۹	۰/۶۳۶
ابتکار	۰/۱۶۳	۰/۷۸۸	۰/۶۴۰
بسط با جزئیات	۰/۱۳۸	۰/۷۹۶	۰/۶۹۵
هوش هیجانی	۰/۱۴۰	۰/۷۷۵	۰/۶۸۳
پیشرفت تحصیلی	۰/۱۴۷	۰/۷۶۳	۰/۶۸۰

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

جدول ۵: نتایج آزمون سوبل

فرضیه	ضریب تخمین غیر استاندارد مسیر اول	ضریب تخمین استاندارد مسیر دوم	خطای استاندارد مربوط به مسیر اول	خطای استاندارد مربوط به مسیر دوم	Z	نتیجه
هوش هیجانی با خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان با میانجیگری سرمایه های روانشناختی	۰/۶۵	۰/۶۲	۰/۰۶۵	۰/۰۶۶	۶/۱۱	تایید

جدول ۶: نتایج بوت استراپ برای مسیرهای غیر مستقیم

مسیر	داده	بوت	سوگیری	خطای استاندارد	حدپایین	حد بالا
هوش هیجانی بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر با میانجیگری سرمایه های روانشناختی	۰/۲۰۲۰	۰/۲۰۲۵	۰/۰۰۰۵	۰/۰۶۵۳۸	۰/۲۰۴۱	۰/۳۴۷۹

بحث

یافته های این مطالعه نشـــان داد که تمامی ابعاد هوش هیجانی رابطه مثبت، مســـتقیم و معناداری با خلاقیت دارد. این نتیجه با پژوهش های مطالعات کوکارو و همکاران (۲۰)، امیری و پرتابیان (۲۲)، ملکی (۲۴)، رهجو (۲۳) همسو است. در واقع این مطالعات اعتقاد بر این دارند که هوش هیجانی با خلاقیت و رفتارهای نوآورانه سازمانی در ارتباط است. در تبیین نتایج این یافته می‌توان گفت که هیجان بر نظام شناختی افراد تاثیر می گذارد و هیجانات را تحت تاثیر قرار می دهد. این تغییرات فرد را وادار می‌کند تا مسـائل را از جنبه های مختلف مورد بررسـی قرار دهد و در مورد یک مســئله عمیق‌تر و خلاقانه تر نگاه کند (۳۱). همچنین می‌توان گفت که هوش هیجانی به افراد این امکان را می دهد تا موقعیت های اجتماعی و فردی زندگی خود را به نحو موثرتری مدیریت کنند و با شناخت صحیح عواطف و کنترل مناسب آنها در زمینه‌های مختلف خواهند توانست ابتکار و خلاقیت خود را به منظور بالا بردن عملکرد خود افزایش دهند (۳۲). افرادی که دارای هوش هیجانی بالا هستند در سطح اجتماعی نیز از آگاهی اجتماعی و مدیریت روابط مناســبی برخوردار بوده و در تصــمیم گیری های گروهی و موقعیت های اجتماعی خود خلاقیت بالاتری را نیز از خود نشان می دهند چرا که این افراد با شناسایی درســـت موقعیت و درک عواطف اجتماعی با بالاترین بهره‌وری خواهند توانست از توانایی ها و ظرفیت‌های خود که بخشی از آن انتسابی و بخشی دیگر اکتسابی است، اســتفاده نمایند و در کمترین زمان ممکن، خلاقانه ترین ایده‌ها و تصمیم‌ها را اتخاذ نمایند (۳۳).

یکی دیگر از یافته های مطالعه حاضر وجود رابطه معنی دار بین هوش هیجانی با پیشرفت تحصیلی بود. این نتیجه با مطالعات کیا و حیدری (۲۵) و روسالیند (۲۶) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد با هوش هیجانی بالا به جهت شناخت دقیق عواطف و احساسات خود و خود ارزیابی‌های مداوم خویش، نقاط قوت و ضعف خود را می شناسند. این افراد به نوعی خودتنظیمی مجهز می‌شوند؛ در واقع هوش‌هیجانی با خوداگاهی و درک درست از توانایی‌های خود، مدیریت خویش و خود کنترلی، انعطاف پذیری در برخورد با تغییرات، و قبول مسئولیت عملکرد فردی، شخص را وادار می کند تا در زمینه تنظیم خود در مسائل تحصیلی نیز پیشرو باشند. از این رو افرادی که هوش هیجانی پایین دارند، نمی‌توانند فعالیت‌های خود را در جهت اهداف مورد

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

نظرشان تنظیم کرده و بهبود بخشند. افرادی با هوش هیجانی بالا در انتخاب هدف و راهبردهای خاص یادگیری، به همراه خودانگیزی حاصل از هوش هیجانی، در جهت اجرایی کردن راهبردها و نیز مدیریت خود تلاش می کنند.

یافته دیگر تحقیق وجود رابطه معنی دار بین سرمایه روانشناختی با خلاقیت است. این نتیجه با مطالعات ایرجی راد و ملک زاده (۲۷) همسو است. خلاقیت از جمله منابع با ارزش و مؤثر در پیشرفت و توسعه یک جامعه است، از این رو سازمان ها و مراکز آموزشی از جمله مدارس باید زمینه خلاقیت را در بین افراد خود ایجاد کرده و آن را پرورش دهند. یکی از راههای پرورش خلاقیت، شناسایی عوامل مرتبط و اثرگذار بر خلاقیت است. سرمایه روانشناختی از جمله عوامل مرتبط با خلاقیت هستند؛ در تبیین این یافته می‌توان گفت اغلب، افراد امیدوار از دنبال کردن اهداف لذت می‌برند و انگیزه درونی بیشتری را تجربه می‌کنند و به دنبال راه حل‌های خلاقانه بیشتری هستند؛ بنابراین امیدواری باعث خلاقیت بیشتری می شود. افرادی که از نظر خودکارآمدی در سطح بالایی هستند، به این دلیل که باور دارند که می‌توانند وظایف خود را به خوبی انجام دهند و هنگام مواجهه با موقعیت‌های چالش انگیز، وظایف تعیین شده را به خوبی انجام دهند؛ برای رسیدن به هدف خود از ایده ها و روشهای بدیع استفاده می کنند.

از دیگر نتایج تحقیق وجود رابطه معنادار بین سرمایه روانشناختی با پیشرفت تحصیلی است که با مطالعات میرزایی و جعفری (۲۱)، محبی و همکاران (۱)، مارکوس و کارمونا (۲۹)، لیو و همکاران (۲۸) همسو است. مطابق با رویکرد لوتانز (۳۴) می توان عنوان کرد که افرادی که سرمایهٔ روانشناختی بالا دارند، در رویارویی با محیط اجتماعی فراپیچیده و غیرقابل پیش بینی امروز، دارای تاب آوری، تحمل و رویکرد مثبت روانی هستند. همچنین دانش آموزانی که معتقدند توانا هستند از راهبردهای شناختی و فراشناختی بیشتری استفاده می‌کنند و در مقایسه با کسانی که برای انجام تکلیف به توانایی خود اعتماد ندارند، پایداری بیشتری نشان می‌دهند.

دیگر یافته های این مطالعه نشان داد که بین هوش هیجانی با سرمایه روانشناختی رابطه معنی‌داری وجود دارد. مایر و همکاران (۸) در مدل تجدیدنظر شده هوش هیجانی، چهار مولفه را برای این سازه مشخص کردند که با تاثیر متقابل، نقش یکدیگر را تقویت و تکمیل می کنند و زمینه‌های مناسب برای سرمایه‌های روانشناختی را فراهم می‌سازد. باتوجه به ساختار و مؤلفه های هوش هیجانی نیز می توان گفت که ادراک و ابراز هیجانات، تنظیم هیجانات، بهره جویی از هیجان و اداره کردن هیجان در موقعیت های پرخطر و ناگوار به عنوان عامل محافظ عمل می کنند و تاب آوری افراد را ارتقا می دهند. در ادبیات پژوهشی تاب آوری نیز به مواردی مشابه با مؤلفه های هوش هیجانی برمی خوریم. توانایی گسترش عواطف به دیگران، احترام به خود، اطمینان به آینده، مسئولیت پذیری برای اعمال خود، خودکنترلی، کفایت خود، درک مثبت خود، خودتنظیم گری هیجانها، جذابیت کلی برای دیگران، دید مثبت به زندگی، فعالیت اجتماعی، حس خودمختاری، روابط خوب با همسالان، جستجوی حمایت، شخصیت اجتماعی داشتن و انتظارات سالم از این مواردند. طبق بیان هارمس (۳۵) برخوردار بودن از سرمایه روانشناختی، افراد را قادر می سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت های استرس زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، در نتیجه اینگونه افراد از هوش هیجانی بالاتری در برخورد با مشکلات برخوردارند.

نتیجه گیری

بر اساس نتایج حاصله می توان گفت برخوردار بودن از سرمایه روانشناختی، افراد را قادر می سازد تا علاوه بر مقابله بهتر در برابر موقعیت های استرس زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، در نتیجه اینگونه افراد از سلامت بیشتری برخوردارند.

بر اساس یافته ها به مسؤلان و برنامه ریزان آموزش و پرورش و سیاست گذاران سلامت پیشنهاد می شود هوش هیجانی را به راههای مختلف و با برگزاری کلاسهای فوق برنامه و استفاده از نرم افزارهای گوناگون آموزش دهند و به این وسیله سرمایه روانشناختی دانش آموزان را افزایش دهند. برای پرورش خلاقیت و نوآوری در دانش آموزان و به تبع آن

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

ارتقاء پیشرفت تحصیلی آنها چاره‌ای اندیشیده شود. برای مثال می‌توان درسی با همین عنوان در کتاب های درسی دانش آموزان گنجاند. نظر به اینکه آموزش مهارت های خود بازبینی، خودنظم دهی، ارتباط وحل مسئله سبب می‌شود که هوش هیجانی در نوجوانان رشد کند پیشنهاد می‌شود برنامه-هایی جهت آموزش راهبردهای خودیاری برای بهبود هوش هیجانی در مدارس شامل: خودبازبینی، خودنظم دهی و چگونگی برقراری ارتباط و آموزش حل مسئله به کار گرفته شود. علاوه بر این در سطح عملی و به ویژه آموزشی، تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی مهارتهای هیجانی متناسب با جنس دختر و پسر (برای مثال آموزش روشهای افزایش خلق مثبت) می‌تواند ابعاد خلاقیت را تحت تاثیر قرار دهد. به چارچوب برنامه‌های مداخله‌ای موجود در نظم‌دهی به خلق اضافه شده و بر تاثیر آنها بیافزاید. لذا لازم است اقداماتی در راستای ارتقا عوامل ذکر شده انجام پذیرد تا دانش آموزانی که سازنده فردای کشور خویش هستند از سلامت روانی مطلوبی برخوردار شوند و سلامت عمومی ایشان و در نهایت سلامت روانی و عمومی جامعه نیز بهبود یابد.

سپاسگزاری

از آموزش و پرورش شهرستان ورزنه بابت همکاری در اجرای پژوهش سپاسگزاری می شود. این مطالعه مستخرج از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه فرهنگیان کرمان با کد اخلاق" ۵۲۲۰۰/۹/۱۰۰" است.

References

1. Mohabi Nuruddin Vand M, Shahni Yilag M, Pashashreifi H. The relationship between psychological capital and the goals of progress and academic performance of first-year students, research in curriculum planning 2013 (2) 11: 61-79.
2. Vanno V, Kaemkate W, Wongwanich S. Relationships between Academic Performances, Perceived Group Psychological Capital, and Positive Psychological Capital of Thai Undergraduate StudentS. Procedia - Social and Behavioral Sciences 2014 116: 3226–3230.
3. Luthans F, Avolio BJ, Avey JB, Norman SM. Positive psychological capital: measurement and relationship with performance and satisfaction. Article. Pers Psychol 2007 60(3):541–572.
4. Bandura A. Self-efficacy mechanism in human agency. Am Psychol 1982 37(2):122–147.
5. Mancini, C., Falciati, L., Maioli, C., & Mirabella, G. Happy facial expressions impair inhibitory control with respect to fearful facial expressions but only when task-relevant. Emotion 2022 22(1), 142–152.
6. Salovey, P., and Mayer, J. D. Emotional intelligence. Imagin. Cogn. Pers 1990 9:185–211.
7. Salovey, P., and Grewal, D. The science of emotional intelligence. Curr. Dir.2005 14(6):281-5.
8. Mayer, J. D., Caruso, D. R., and Salovey, P. The ability model of emotional intelligence: principles and updates. Emot 2016 8: 290–300.
9. Hadizadeh Moghadam A, Ramin Mehr, Hamid; Ahmadi, Amin. Investigating the relationship between emotional intelligence and leadership styles among managers of oil company-affiliated organizations. Semnan University Faculty of Humanities Journal 20087(24): 160-141.
10. Bar-on, R. The Emotional Quotient Inventory (EQ-I): A Measure of Emotional Intelligence. Toronto, Canada: Multi – Health System 1997.
11. Shafii Roudpashti, Maitham; Mirghafouri, Seyyed Habibullah. Measuring the degree of emotional intelligence of librarians and ranking its components (case study: librarians

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

working in public libraries of Yazd city). Library and Information Quarterly, (3) 11, 7-28.
12. Persich, M. R., Smith, R., Cloonan, S. A., Woods-Lubbert, R., Strong, M., and Killgore, W. D. S. Emotional intelligence training as a protective factor for mental health during the COVID-19 pandemic. Depression Anxiety 2021 38: 1018–1025.
13. Mohamed, N. F., Govindasamy, P., Rahmatullah, B., and Purnama, S. Emotional intelligence online learning and its impact on university Students' mental health: a quasi-experimental investigation. Pertanika J. Soc. Sci. Human 2022 30: 665–680.
14. Tapia, M. Measuring emotional intelligence. Psychol. Rep 2001 88: 353–364.
15. Pishghadam, R., Faribi, M., Ahari, M. K., Shadloo, F., Gholami, M. J., and Shayesteh, S Intelligence, emotional intelligence, and emo-sensory intelligence: which one is a better predictor of university students' academic success? Front. Psychol 2022 13:5988.
16. Mercader-Rubio, I., Angel, N. G., Ruiz, N. F. O., and Sanchez-Lopez, P. .Emotional intelligence, interpersonal relationships and the role of gender in student athletes. Int. J. Environ. Res. Public Health 2022 19: 159-212.
17. Rezaeyan A. Management of Organizational Behavior. Tehran: Samit Publications. 2008.
18. Afsari A, Anarinejad A, et al. . Examining the relationship between emotional intelligence, creativity and mental health in students. Bimonthly scientific research journal - a new approach in educational management 2022 13(3): 197-208.
19. Buontempo G. Emotional Intelligence and the Ease of Recall Judgment Bias: The Mediating Effect of Private Self-Focused Attention.2007, 38(1):159-72.
20. Cocaro, E, Noblett, K. McCloskey, M. Attributional and emotional responses to socially ambiguous eues: Validation of a new assessment of social /emotional information processing in healthy adults and impulsive patients. 2009. 43(10):915-25
21. Mirzaei A. Jafari-Harandi R. Prediction of academic performance based on the components of psychological capital and psychological toughness. Journal of Educational Psychology Studies 2019 (39) 3: 123-144.
22. Amiri, Mehdi; Partabian, Akbar. The relationship between the components of emotional intelligence and the creativity of Payam Noor University students with the moderating role of gender, age and education. Higher Education Letter 2017 (44) 11: 237-213.
23. Rahjoo Z. Investigating the relationship between emotional intelligence and creativity of secondary school students in Qazvin city. Master's thesis. Department of Educational Management, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. 2014. 6(1):598-611.
24. Maleki H. Investigating the relationship between emotional intelligence and creativity among secondary school students. Educational Systems Research Quarterly 2013 (10)3: 209-190.
25. Kia A, Heydari A. Investigating the relationship between emotional intelligence and academic growth among students. Social Development Quarterly 2015 19(11): 53-72.
26. Rosalind Prabha, M. “Emotional intelligence as a correlate of academic achievement among first, year degree students in Puducherry”. India International Journal of Current Research and Academic Review 2015 3(6):259-263.
27. Iraji Rad A, Malekzadeh Nasrabadi E. Investigating the effect of psychological capital with the mediation of progress motivation on students' creativity. Scientific and research quarterly of innovation and creativity in humanities 2016 (4): 51-70.
28. Liu O. L, Bridgeman B, et al. Measuring learning outcomes in higher education:

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

motivation matters. Educ Res 2012 41: 352–362.
29. Marcos A, Carmona-Halty, M.D. How Psychological Capital Mediates Between Study-Related Positive Emotions and Academic Performance. Journal of Happiness Studies 2018 29: 1-19.
30. Alirezaei A, Tavallae R. Encouraging creativity and innovation among the employees of the organization. Bimonthly Journal of Human Development of the Police 2008 (16) 5: 37-60.
31. Ivcevic Z, Brackett M. A., et al. Emotional intelligence and emotional creativity. Journal of Personality 2007 75 (2): 199– 220.
32. Sabouri Nujedehi, Sh. The relationship between emotional intelligence and crisis management. Monthly social, economic. scientific and cultural work and society 2012 (1) 15, 54-45.
33. Sadeghi A, Moshkebid Haghighi M, et al. The relationship between knowledge management and emotional intelligence with the creativity of the employees of the General Department of Education of Gilan province. Development of Psychology 2010 (89) 8: 238-231.
34. Luthans F, Avolio BJ, Avey JB, Norman SM. Positive psychological capital: measurement and relationship with performance and satisfaction. Article. Pers Psychol 2007 60 (3): 541–572.
35. Harms P.D. Measuring implicit psychological constructs in organizational behavior: An example using psychological capital, Journal of Organizational Behavior 2012 3 (4): 589-594.

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]

Torbat Jam University of Medical Sciences
Health Research and Development Journal
Vol. 2, No. 2, July 2024

The Correlation of Emotional Intelligence, Creativity, and Academic Achievement with the Mediation of Psychological Capital in Sixth Grade Male Elementary Students

Parvin salarichine(PhD)*[1], Ali Fazelivarzan(MSc)[2]

Original Article

Abstract

Background: Emotional intelligence, creativity, and psychological capital are key and influential factors in the fields of social activities, psychology, and education. This study aimed to "determine the correlation of emotional intelligence, creativity, and academic achievement with the mediation of psychological capital in students.

Methods: This descriptive correlational study was conducted using random sampling on 113 sixth-grade male students from Varzaneh city in the year 1402 (2023-2024). Data were collected in person using the Bradberry and Greaves Emotional Intelligence Questionnaire (1998), Torrance Creativity Questionnaire (1979), and Luthans' Psychological Capital Questionnaire (2007). The data were analyzed using descriptive statistics, modeling, and structural equation modeling (SEM) with the help of SmartPLS software.

Results: In this study, 23.43% of the students had excellent academic performance, 48.65% were very good, 18.92% were good, and 9.00% were average. The Cronbach's alpha coefficient and composite reliability were above 0.70, and the convergent validity of the constructs was acceptable considering AVE values (greater than 0.5). All dimensions of emotional intelligence had a positive, direct, and significant relationship with creativity and academic achievement, and psychological capital also played a mediating role ($p<0.05$).

Conclusion: Having psychological capital enables individuals to better cope with stressful situations, experience less tension, have a high capacity to deal with problems, achieve a clear perspective on themselves, and be less influenced by daily events. Consequently, such individuals enjoy better health.

Keywords: Emotional intelligence, Creativity, Academic achievement, Psychological capital, Health

Corresponding author: Parvin salarichine, Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. **E-mail address:** p.salari@cfu.ac.ir

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.
2. Master's in elementary education, Varzaneh elementary teacher.

Received: 31.03.2024 **Revised: 07.07.2024** **Accepted: 25.07.2024**

[Downloaded from jhrd.trjums.ac.ir on 2025-07-13]

[DOI: 10.61186/jhrd.2.2.17]